

Samrådsredogörelse GDPR

Detaljplan för Brytbönan 1 i stadsdelen

Enskedefältet, Dp 2018-14331

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	2
Förslagets syfte och huvuddrag.....	2
Hur samrådet bedrivits.....	3
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets	
ställningstaganden.....	3
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	3
Allmänt om förslaget och utvecklingen	4
Arkitektur och gestaltning.....	5
Kulturmiljö	6
Parker och grönområden	7
Gator och trafik	8
Teknisk försörjning.....	12
Hälsa och säkerhet	13
Miljö- och klimataspekter	15
Övriga frågor	15
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	16
Föreslagna förändringar.....	17
Inkomna synpunkter	18
Statliga och regionala myndigheter och förbund	18
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	20
Övriga remissinstanser	23
Sakägare enligt fastighetsförteckning	26
Övriga, ej sakägare	29

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra ny förskolebyggnad innehållande sex avdelningar samt utöka befintlig tomträtt för att få till en större förskolegård.

Planförslaget sändes ut på samråd 2020-02-04 - 2020-03-16. Under samrådet har 37 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framförallt vad gäller risker förknippade med skyfall, dagvattenhantering, byggnadens volym och gestaltning och föreslagna fastighetsgränser. De flesta sakägare och övriga boende som framfört synpunkter önskar att trafiksituationen beaktas i större utsträckning, byggnadens volym minskar, byggnadens volym minskas till förmån för större förskolegård samt bättre anpassning till det kulturhistoriskt värdefulla området och att park mark inte ianspråktas.

Synpunkter har visat att planhandlingarna inför granskningsskedet behöver kompletteras och förtydligas gällande framförallt risk för översvämningar och dagvattenhantering. Förslagets gestaltning behöver omarbetas för att tydligare harmoniera med befintlig bebyggelse. Därutöver behöver gränsdragningar justeras för framkomlighet för gående, snöröjning och risker förknippade med elektromagnetisk strålning. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta arbetet.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidare studeras i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Planens syfte är att möjliggöra ny förskolebyggnad samt utöka befintlig tomträtt för att få till en större förskolegård. I utökningen, där befintlig parkmark tas i anspråk, har bevarandet av ett värdefullt ekbestånd beaktats.

Genom fastigheten går en kulvert som byggdes på 1940-talet och tar hand om vattenflödet från den tidigare Valla å. På grund av detta är förutsättningarna begränsade vad gäller storlek på byggnaden och dess placering. Den nya förskolebyggnaden ska utformas med hänsyn till omgivande bebyggelse och platsens kulturhistoriska värden.

Förslaget innebär att befintlig förskolebyggnad rivs. Byggnaden är från 1980 och har utrymme för två avdelningar men står idag tom på grund av dess dåliga skick.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2020-02-04 - 2020-03-16. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Stadsbyggnadskontoret, Tekniska Nämndhuset, FYRKANTEN, Flemingagatan 4. Planförslaget visas även i receptionen på Stadsdelsförvaltningen Enskede-Årsta-Vantörs kontor, Slakthusplan 8a. samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i tisdagen 4 februari 2020. Samrådsmöte hölls 2020-03-05 i Tekniska nämndhuset där ca 5 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Boende saknar en helhetssyn på planförslagets konsekvenser för närmiljön tillsammans med planerad bebyggelse på Bäckersta Byväg och Stockholm stads klimatmål.

Flera *boende* anser att illustrationsbilderna är missvisande och ej visar byggnadens mått eller rätta storlek.

Några *boende* anser att planhandlingens argument att förskolan ska utformas med hänsyn till omgivande bebyggelse, kulturhistoriska värde och att arkitekturen ska härledas till Enskedefältets skola ej stämmer.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Angående illustrationsbilder i planhandlingarna är syftet att läsare ska kunna förstå förslaget och dess konsekvenser. Eftersom flera boende menar att bilderna inte ger en tydlig bild av förslaget kommer handlingar i granskningsskedet kompletteras med bland annat fler sektioner som visar byggrättens utformning och relation till omgivningen.

Gestaltningen som redovisas i samrådsförslaget utgår ifrån att byggnaden till sin storlek tydligt kommer skilja sig från kringliggande bostadsbebyggelse. Av den anledningen har byggnaden givits en tydlig modern utformning. I en roll som solitär och tydligt urskiljbar volym i ett annars enhetligt område har planhandlingarna refererat till befintlig skola. Ambitionen har inte varit att efterlikna skolan, mer än att hämta inspiration till den föreslagna putsade fasaden i bottenvåningen. Kontoret anser att ny byggnad inte nödvändigtvis behöver efterlikna kringliggande bebyggelse för att anpassas till ett kulturhistoriskt värde.

Sammantaget visar synpunkter från både närboende och remissinstanser att utformningen behöver studeras till nästa planskede.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd tycker att förslaget till en ny detaljplan är bra men anser att gården borde vara större.

Enskedefältets Trädgårdsstadföreningen konstaterar att staden påpekar att nuvarande byggnad är i dålig kondition. Trädgårdsstadföreningen undrar om staden/förvaltaren kanske medvetet har låtit byggnaden förfalla vilket inte i sig bör vara motiverande för rivning.

Boende motsätter sig planförslaget och föreslår istället en förskola vid Rannviksvägen.

Flera boende föreslår en mindre förskola på Ålandsvägen med en arkitektur som passar in i området och inte tar parkmark i anspråk.

Några boende motsätter sig helt förslaget.

En boende förordar en nybyggnation som faller inom den gällande detaljplanen.

Några boende ifrågasätter trovärdigheten i att förskolan kommer innehålla 6 avdelningar och 100 barn (16,6 barn per avdelning), då barngrupperna i Stockholms län är större än i övriga landet.

En boende påpekar att det finns lokaler i närheten som står tomma, tex Enskedefältets skola, och undrar rimligheten i att bygga en så stor förskola när det finns andra lokaler att nyttja på kvällar och helger.

Boende anser att skolans renovering gjorts med känsla, där nya delar ansluter väl till det gamla. Att det finns en förskola i anslutning till skolan är positivt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Befintlig byggnad på platsen är i så dåligt skick att den inte anses lämplig att inrymma förskoleverksamhet. Kontoret har inga uppgifter om varför förskolan inte tagits om hand. Det är stadsdelsnämnden Enskede Årsta Vantör genom dess förvaltning som gör bedömningen av framtida behov av förskoleplatser. Det uppskattade behovet beräknas utifrån förväntat barnafödande och tillkommande bostäder i området. I området finns ett stort behov av förskoleplatser. Stadsbyggnadskontoret konstaterar också att de ekonomiska förutsättningarna för uppförande och senare drift inom barnomsorgen har förändrats sedan befintlig förskolas uppförande varför det ställs särskilda krav på byggnadens volym.

Arkitektur och gestaltning

Skönhetsrådet ställer sig mycket tveksamt till den föreslagna gestaltningen. Byggnaden har inget släktskap med skolan på kullen och den ligger dessutom närmare egnahemsbebyggelsen. *Skönhetsrådet* anser dock inte att den nya förskolebyggnaden i sin gestaltning måste utformas för att efterlikna villabebyggelsen men det finns anledning att fundera över hur byggnaden i vissa avseenden bättre skulle kunna ansluta till och samtidigt bli ett tillskott i det kulturhistoriskt värdefulla området. *Skönhetsrådet* uppfattar den redovisade volymen som ”klossig” och del av lösningen kan vara att låta byggnaden få sadeltak, vilket också skulle göra att huset tydligare ansluter till kringliggande bebyggelse. *Skönhetsrådet* är dock inte främmande för att byggnaden får ett eget, nutida, uttryck men vill se en större mjukhet i gestaltningen. Utformning av entréer, fönstersättning, material, materialhantering, skärpa och precision i utförande kommer att få stor betydelse för resultatet och för hur byggnaden kommer att uppfattas.

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening anser att byggnaden har en mycket avvikande form, utseende och är för hög.

Boende önskar en annan fasadbeklädnad, tex panel med lockläkt. *Boende* anser att gestaltningen inte passar ihop med omgivningen, med bla. en oregelbunden placering av fönstren som ger ett oroligt intryck. Taket borde ha pulpettak som kringliggande byggnader.

Boende undrar varför en byggnad som smälter in i området behöver bli dyrare än gällande förslag.

Boende undrar om en enplans vinkelbyggnad eller två mindre enplansbyggnader bättre integreras i området och även bli mer barn och personalanpassade.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret delar Skönhetsrådets bedömning om att en ny byggnad inte nödvändigtvis behöver efterlikna kringliggande bebyggelse för att smälta in. Sammantaget ser kontoret anledning att tillsammans med byggaktören fortsätta att studera byggnadens gestaltning med mål om att harmoniera mer med kringliggande bebyggelse. Boende har också haft synpunkter på byggnadens gestaltning.

Förutsättningarna på platsen med bland annat kulverterat dike gör att det i stort saknas förutsättningar att uppföra en byggnad i vinkel eller göra stora förändringar i byggnadens placering. Den begränsade ytan gör också att möjligheten att uppföra en byggnad med samma invändiga yta i ett plan är svår. I kontorets avvägning har förskolegårdens yta premierats framför en lägre byggnad.

Kulturmiljö

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Länsstyrelsen konstaterar att det saknas utformningsbestämmelser på plankartan vilket kan innebära att den slutliga utformningen av skolbyggnaden kan variera i hög grad mot det förslag som analyserats i den antikvariska konsekvensanalysen. Länsstyrelsen anser därför att det är svårt att bedöma förslagets faktiska konsekvenser på den kulturhistoriskt värdefulla miljön, vilket kommunen bör förtydliga till nästa skede.

Kulturförvaltningen bedömer detaljplanen som möjlig att genomföra men framför synpunkter i sak. Kulturförvaltningen ser det som positivt att föreslagen förskolebyggnad placeras indragen från gatan och att gaveln är ställd mot gatan. Byggnaden föreslås ha sadeltak som döljs genom träribbor. Då förskolebyggnaden geografiskt mer anknyter till småstugeområdet än till Enskedefältets skola bör byggnadens sadeltak vara synligt istället för dolt. Tacknockshöjd ska inte överstiga höjden på bostadshusen i småstugeområdet. Rivning av befintlig fritidshemsbyggnad innebär att vissa kulturhistoriska värden utplånas. Det kan dock ses som positivt att siktlinjer öppnas upp mot norr. Just denna byggnads kulturhistoriska värden bedöms inte som särskilda, men det bör

betonas att den härtypen av förskolebyggnader har blivit färre genom ett flertal tidigare rivningar.

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening påpekar att de kulturhistoriska aspekterna på Enskedefältet måste beaktas och aktuellt projekt omformas därefter innan beslut kan tas. I aktuellt förslag har de undvikits eller negligerats.

Flera *boende* anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och utförande. Därtill anser de att den moderna arkitekturen inte passar in i 1930-talsområdet och dess kulturhistoriska miljö.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ser sammantaget anledning att se över byggnadens gestaltning till nästa planskede. Målet med att omstudera gestaltningen är att tydligt knyta an till den kringliggande bebyggelsen. Till granskningsskedet kommer också plankartan kompletteras med utformningsbestämmelser för att säkra upp bärande gestaltning principer.

Parker och grönområden

Länsstyrelsen föreslår att under genomförandetiden bör träd som avses att sparas skyddas i enlighet med ”Standard för skyddande av träd vid byggnation” av Östberg och Stål. Om det finns risk för träd som sparas och nyplanterade träd skadas av fordon bör varje träd/planta förses med påkörningsskydd för att öka chansen för överlevnad.

En *boende* menar att utblickar mellan bostadsområdet och Hemskogen blir avskärmade av byggnaden.

Flera *boende* önskar att staden bygger en mindre förskola och som inte tar parkmark i anspråk.

Boende undrar hur planförslaget tagit i beaktning och inte skadar ekarnas rötter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Då planen medger en förskolebyggnad med uppskattad kapacitet om 6 avdelningar har kontorets ansett det nödvändigt att också utöka fastigheten för att på så vis få till en något större förskolegård. Utökningen innebär bland annat att ett mindre gångstråk behöver tas bort. Under arbetet har bevarandevärda

ekar bedömts som så värdefulla att de också fått utgöra gräns för förskolegårdens utbredning. Föreslagen byggnad är också placerat på sådant avstånd att byggnationen ska kunna ske utan att trädens rötter tar skada. Kontoret vidarebefordrar länsstyrelsens synpunkter om skydd av träd till exploateringskontoret som ansvarar för utbyggnaden av allmän plats.

Gällande plan ger byggrätt för uppförande av två mindre förskolebyggnader på fastigheten. Stadens saknar ekonomiska förutsättningar att uppföra en ny mindre byggnad i enlighet med gällande plan varför SISAB ansökt om planändring efter beställning från stadsdelsförvaltningen.

Gator och trafik

Biltrafik

Gator och trafik

Enligt plankartan har allmän platsmark GATA utökats utmed förskolesidan med tillhörande illustrationslinjer som enligt Trafikkontoret kan tolkas utgöra en indragen angörings-/parkeringsficka. Trafikkontoret önskar att hela sträckan breddas utmed planområdet till förmån för en bredare gångbana istället för angöringsficka.

Trafikkontoret vill att plankartans illustrationslinjer på gatumark som visar föreslagen utformning bör plockas bort då de kan ses som en låsning i handlingsfriheten hur gatan utformas. Även om det enbart är en illustration kan det skapas förväntningar på hur gatan utformas.

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening anser att planens trafik- och transportavsnitt är bristfällig och grundligt måste omarbetas.

Flera *boende* ifrågasätter val av metod i framtiden trafikanalys gällande användning av medeldygnstrafik, saknar tidpunkt för mätningen och att mätningen ej är rättvisande om den är gjord då Enskedefältets skola och Ängstugan varit stängda för ombyggnad.

Ålandsvägen har enligt flera *boende* hög trafikbelastning och parkeringsproblem på morgnar och eftermiddagar. *Boende* saknar i planhandlingarna en analys av trafiksituationen som tar hänsyn till kommande bebyggelse vid Bägersta Byväg och Enskede rackethall.

Boende saknar en koppling mellan planförslagets trafiklösning och stadens klimatmål med minskad biltrafik som delmiljömål (M.P.2.1).

Några *boende* föreslår förbättringsåtgärder med hjälp av fler cykelställ, hämtning och lämning på Enskede IP:s parkering, farthinder, trafikreglering, ny entré vid gångtunneln under tunnelbanan och/eller bilfri zon vid skolorna.

Några *boende* har tidigare ansökt om trafikhinder på Livlandsgatan men fått avslag pga markförhållandena i området och risken för sättningar. *Boende* ifrågasätter hur gatorna och intilliggande hus ska kunna ta hand om trafikströmningen förskolan innebär.

Parkering

Trafikkontoret ser positivt på att projektet har hanterat cykelparkering, men önskar dock ett förtydligande vilket cykelparkeringstal som föreslås.

Gång- och cykeltrafik

Trafiksäkerhet och trygghet

Trafikkontoret påpekar att planbeskrivningen inte nämner något om belysning, vilket är både en trafiksäkerhets- och trygghetsåtgärd.

Trafikkontoret önskat en redovisning av hur planen löser belysningsfrågan.

Trafikkontoret vill uppmärksamma att tänka på att den gång- och cykelbana som planeras att tas bort i och med utökningen av förskolegård inte utgör den enda tillgängliga gång- och cykelbana vad gäller beläggning och lutning. Om så är fallet behöver en tillgänglig gång- och cykelbana tillskapas.

Boende anser att frågor rörande samordnad lösning för bil och cykel bör särskilt beredas med hänsyn till skolbarnen och förväntad trafik och krav på trafiksäkerhet.

Några *boende* anser att gångvägen från T-banan, som går mellan skolan och Brytbönan 1, mot ängen nedanför hopparbacken bör behållas då det är en trafiksäker och ofta nyttjad skolväg.

Tillgänglighet

Trafikkontoret påpekar att planbeskrivningens avsnitt om parkering för rörelsehindrade framgår följande; ”Parkering för rörelsehindrade kan anordnas inom 15 meter från tillgänglig entré i fickan längs Ålandsvägen. Lutning vid entré uppfyller kraven för god tillgänglighet”. Stadens riktlinje är att parkering för rörelsehindrad ska kunna anordnas inom 10 meter till entré. Enligt BBR är kravet 25 meter. Parkering ska i första hand lösas på kvartersmark.

Trafikkontoret ser positivt på att förskolegården utökas. Däremot behöver utformningen av gården studeras för att på bästa möjliga sätt nyttja den utökade förskolegården. Både gradänger och skolbyggnad skärmar av det tillkomna gårdsutrymmet i höjd med förskolebyggnadens södra kortsida.

Det tillgänglighetsanpassade övergångsstället på Ålandsvägen är inte tillgängligt vintertid enligt en *boende*.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Trafikkontoret önskar att illustrationslinjer i plankartan plockas bort på grund av att dessa kan uppfattas som bestämmelser. Trafikkontoret menar också att den föreslagna angöringsfickan ersätts av en breddning av gångbanan.

Stadsbyggnadskontoret kommer till granskningen att ta bort illustrationslinjer ur plankartan och istället komplettera planbeskrivningen med tydligare illustrationer. Angående lastfickan har det ansetts fördelaktigt att möjliggöra vändning vid hämtning och lämning.

Närboende är kritiska till trafikfrågorna är behandlade i planen samt ifrågasätter den uppskattade trafikbelastningens riktighet. Enskilda påtalar en ansträngd trafiksituation längs Ålandsvägen. Problemen beskrivs vara som mest påtagliga morgon och kväll i rusningstrafik och leder till en farlig trafikmiljö och dålig framkomlighet.

Stadsbyggnadskontoret menar att Ålandsvägen är en lokal uppsamlingsgata med ringa trafikmängder. Den uppskattade trafikmängden är en beräkning då det saknas aktuella trafikmätningar på platsen. Hastighet är reglerad till 30 km/h. Det är en relativt smal gata vilket bidrar till att hålla nere hastigheter. Det finns också en gångpassage vid förskolan som gör en avsmalning vid gatan. Detta ger också en hastighetsdämpande effekt. Ålandsvägen bedöms som en relativt lugn gata som under vissa tider på dygnet är mer trafikintensiv, men detta under begränsad tid. Hänsyn och respekt måste tas till varandra i trafiken. Ålandsvägen utmärker sig således i varken positiv eller negativ bemärkelse och får i relation till stadens trafiksystem i stort inte betraktas som särskilt problematisk. Förskolans placering bedöms vara i linje med stadens miljömål om minskad biltrafik då den ligger i ett kollektivtrafiknära läge där arbetspendling underlättas i samband med hämtning/lämning av barn. Föräldrar uppmuntras på så vis att hämta och lämna sina barn via gång eller cykel. Det

planeras heller inte för några parkeringsplatser vid förskolan förutom tillgänglig parkering för rörelsehindrade.

Det aktuella projektet bedöms inte heller påtagligt förändra förutsättningarna på gatan. Förskolor förväntas generellt inte generera en anmärkningsvärd ökning av trafiken. Det aktuella läget i närhet till tunnelbanan medför också att fler har möjlighet att välja bort bilen. I en växande stad med fler invånare kommer troligtvis framkomligheten för bilar minska varför stadens arbete i enlighet med framkomlighetsstrategin är viktig. När fler ska samsas i samma utrymme behöver andra trafikslag än bilen premieras.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att det inte krävs någon vidare trafikanalys i ärendet. Kontoret kan trots det dela uppfattning om att trafikfrågor summariskt beskrivits i planhandlingarna och att kontorets avvägningar behöver redovisas. Till granskningsskedet kommer dessa avsnitt att kompletteras med mer utförlig beskrivning av planförslagets konsekvenser.

Närboende kommer med ett antal förslag med syfte att få till en säkrare trafikmiljö i stort. Flertalet berör ytor utanför planområdet varför det inte hanteras i aktuellt ärende, men trafikplanerare på exploateringskontoret har fått ta del av synpunkterna.

Trafikkontoret önskar förtydligande av cykelparkeringstal samt redovisning av planen påverkan på belysning.

Cykelparkeringstal är 0,2 cyklar/anställd. Kontoret uppmuntrar byggaktören att anordna fler för att uppmuntra cykling bland sina anställda och föräldrar.

Frågor om belysning kommer till granskningsskedet redovisas mer utförligt. Kontoret delar trafikkontorets bedömning om att belysning är viktig ur trafiksäkerhets- och trygghetssynpunkt. Planens genomförande innebär ingen särskild påverkan på belysningen. Längs Ålandsvägen är belysningen placerad på motsatt sida förskola varför denna inte påverkas. För den del av gångbanan som påverkas av förskolegårdens utvidgning kommer belysningen flyttas eller ersättas till de omgivande stråken.

Det stråk som ersätts av förskolegård påverkar inte tillgängligheten. Lutningar och beläggning är idag otillgängliga. Möjligheten finns att studera lutningar och beläggning för att säkerställa tillgänglig koppling till tunnelbanan.

Under arbetet har stadsdelsförvaltningen utfört mätningar på antalet rörelser längs stråket mellan fastigheten Brytbönan och

Enskedefältets skola. Mätningar visar sig vara i linje med stadsdelsförvaltningens och stadsbyggnadskontorets bedömning att stråket är viktigt att bevara. Avvägningen mellan en större förskolegård och bevarandet av gångstråket har gjorts. Kontorets bedömning är att stråket som helhet är viktigt att bevara, men att den del av stråket som tagits i anspråk fyller en viktig funktion som förskolegård.

Trafikkontoret påtalar att förslagen tillgänglig parkering inte uppfyller stadens krav. Stadsbyggnadskontoret konstaterar att lösningen uppfyller nationella krav enligt BBR. En parkeringsplats inom fastigheten hade inneburit en mindre förskolegård tillsammans med infart över gångbanan. I den avvägningen har värdet av en större förskolegård bedömts viktigare.

Synpunkter på stadens snöröjning kan enklast lämnas via stadens "tyck till- app" eller stadens hemsida.

Teknisk försörjning

Dagvatten

Länsstyrelsen noterar att kommunen inte angett i planbeskrivningen hur stor volym som krävs för fördröjning för att kunna uppfylla kravet på den minsta åtgärdsnivån för dagvatten, vilket kommunen behöver förtydliga till nästa skede. *Länsstyrelsen* anser även att kommunen i plankartan behöver säkerställa att den minsta fördröjningen och reningen kan placeras på lämpliga ytor.

Vidare anser *Länsstyrelsen* att det finns ett behov av lokal fördröjning för eventuellt skyfallsvatten för att minska nedströms belastning och risk för översvämningar utanför planområdet. Med hänsyn till vad som angetts ovan behöver kommunen till nästa skede säkerställa i planhandlingarna att den minsta åtgärdsnivån kan följas för att inte äventyra miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Dagvattenutredningen med föreslagna åtgärder är baserad på att i stort sett hela gården är av gräs, vilket inte överensstämmer med planbeskrivningens illustrationer.

Trafikkontoret ställer sig frågande till om åtgärderna i dagvattenutredningen är tillräckliga.

Stockholm Vatten och Avfall AB påpekar att utredningen redovisar en dagvattenhantering som i stort tycks vara i linje med stadens åtgärdsnivå. Dock saknar utredningen redovisning av delar ur stadens checklista för dagvattenutredningar. Utredningen behöver bland annat förtydligas kring redovisning av recipient. Även

planbeskrivningen behöver förtydligas gällande förutsättningar och åtgärdsförslag.

Boende föreslår att planerad kulvert undersöks om vattenflödet går att leda om för att möjliggöra en annan placering av byggnaden.

Avfallshantering

Stockholm Vatten och Avfall uppmantrar att en utredning gällande maskinell hantering görs. *Stockholm Vatten och Avfall* ser positivt på att avfallsrum placeras med kort avstånd från angöringsplats för hämtfordon. *Stockholm Vatten och Avfall* är positiva till den angöringsplats som planeras.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Flera synpunktlämnare, däribland Länsstyrelsen, påtalar brister i utförd dagvattenutredning. Kontoret ser anledning att till granskningsskedet uppdatera utredningen så att den följer staden krav samt säkerställa att dagvatten kan tas omhand i enlighet med stadens riktlinjer. Därutöver behöver utredning och eventuella justering i plankartan säkerställa att genomförandet inte riskerar att påverka nedström liggande områden vid kraftiga regn.

I arbetet med samrådsunderlaget har möjligheten att flytta kulverterat dike undersökts. Utredningen visar att det inte är ekonomiskt försvarbart att göra sådana förändringar.

Hälsa och säkerhet

Buller

Boende anser att den planerade byggnaden i två våningar utgör en stor risk för ökade ljudnivåer från förskolebarnen hos närboende i området.

Risk

Översvämningsrisker

Länsstyrelsen anser att kommunen till nästa skede bör höjdsätta marken på plankartan för att följa rekommendationerna i dagvattenutredningen kring översvämningsrisker.

Stockholm Vatten och Avfall AB rekommenderar att skyfallsanalysen utvecklas utifrån vidare studier av höjdsättning inom planen där nya flödesvägar och eventuell risk för nya instängda områden redovisas. Analysen bör ha särskilt fokus på risk för översvämnning av den nya skolbyggnaden samt kvarteret sydväst om planen. I vidare arbete bör man även överväga om den nya

byggnadens placering inom planen är lämplig ur ett översvämningsperspektiv

Hyresgästföreningen förutsätter att radonmätning utförs efter att tillkommande fyllning under golv och att värdena ej överskrider tillåtna riktvärden. *Hyresgästföreningen* förutsätter att förorenad mark saneras på ett betryggande sätt.

Skador på befintliga byggnader

Enskedefältets Trädgårdsförening lyfter problematiken med områdets dåliga markförhållanden och lyfter att genomförda undersökningar enbart rör den aktuella fastigheten, inte beaktat eventuella följdverkningar av byggnationen på intilliggande fastigheter och inte beaktat vad årsvariationer kan medföra. Eventuella skador måste åtgärdas av staden.

Flera *boende* är oroad över ökade vibrationer från tung trafik samt sättningar och sprickor i samband med ny byggnation i befintliga hus och hur fastighetsägare kompenseras om sättning sker.

Elektromagnetisk strålning

Planbeskrivningen beskriver felaktigt att dessa ledningar ligger norr om förskoletomten och att planen har justeras för att undvika elektromagnetiska fält. Staden bör genast ta kontakt med *trafikförvaltningen* och klargöra förutsättningarna för att genomföra detaljplanen. *Trafikförvaltningen* motsätter sig planen i sin nuvarande form.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

En förskola kommer innebära att lekande barn kommer att väsnas. I en allt tätare stad är det något att förvänta. Förskoletomtens placering gör att påverkan förväntas ske för ett begränsat antal närboende samt att verksamhetens öppettider medför att problematiken uppstår dagtid på vardagar.

Kontoret kommer med stöd av uppdaterad dagvattenutredning undersöka lämpligheten i byggnadens placering i förhållande till risker förknippade med skyfall. I det arbetet kommer också behovet av höjdsättning av förskolegården undersökas.

Byggnads-, rivnings- och markarbeten kan innebära olika störningar för miljön och människors hälsa. Störningar under byggskedet styrs ej av detaljplaner. Det finns bestämmelser i både plan- och bygglagen och miljöbalken om vad som gäller vid byggverksamhet. Byggaktören, i detta fall SISAB, är ansvarig för

detta och stadsbyggnadskontoret förutsätter att byggaktören följer gällande regelverk och riktlinjer vid byggnation. Om en skada eller driftsstörning skulle uppstå under byggtiden så ställs byggaktören till svars för det. Samma sak gäller för transporter till och från området under byggtiden. Exploateringskontoret ansvarar för utbyggnad av allmän plats såsom gångstråk och belysning.

Angående trafikförvaltningens kommentar angående ledningsnät i konflikt med detaljplanen har kontoret efter samrådets genomförande fått besked om att ledningens läge inte innebär någon konflikt med planens användning då yttrandet baseras på felaktigheter i Trafikförvaltningens kartunderlag.

Miljö- och klimataspekter

Luftkvalitet

Hyresgästföreningen anser att rubriken "Ventilation" saknas i planhandlingen och undrar val av ventilationssystem.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Detaljplanen reglerar inte val av ventilationssystem varför det heller inte nämns i planhandlingarna.

Övriga frågor

Barnkonsekvenser

Enligt Skönhetsrådet uppfattning bör en förskola i Stockholms ytterstad ha tillgång till mer än 13 kvm/barn som planförslaget innebär. Eftersom det i detta fall inte går att ytterligare utöka förskolegårdens yta då parkstråk och frekvent använda gångvägar begränsar denna möjlighet anser Skönhetsrådet att förskolan bör få färre avdelningar. D.v.s. genom att minska antalet barn kan byggnadsvolymen minskas varvid en större friyta skapas för barnen.

Skönhetsrådet anser således inte att närhet till parker eller grönområden ska vara skäl för att skapa ytmässigt otillräckliga utemiljöer vid planering av förskolor.

Hyresgästföreningen ser en trend i planhandlingar som gått på remiss under åren 2018-2020 att friyta per barn minskar stadigt från ursprunget 30-40 kvm till nuvarande 10-20 kvm. Hur förklarar stadsbyggnadskontoret detta?

Flera boende framför att staden bör ta fram ett nytt förslag med en betydligt mindre byggnad avsedd för färre förskolebarn.

En *boende* anser att en stor förskola i två våningar inte är en optimal lösning för små barn. En mindre enhet ger en lugnare miljö och förskolan bör ligga i markplan så att barn och personal har nära till gård och utemiljö. Byggnadens placering på tomten innebär att lekytorna stora delar av dagen/året ligger i skugga vilket inte är acceptabelt ur förskolebarnens perspektiv. Detta är ett starkt argument för att bygga i ett plan om byggnadens placering på tomten ej kan ändras. Den nuvarande förskolebyggnadens placering är att föredra.

En *boende* lyfter att eftersom lekytan per barn endast är 13 kvm skulle det vara ett stort värde i den öppenhet som skapas om bygganden flyttas norrut, dvs förskolegården och ången gränsar till varandra.

En *boende* anser att en verksamhet med så många barn som över 100 barn inte kommer att ge en god kvalitet för barnen ur ett pedagogiskt perspektiv. Det finns inga sådana stora verksamheter i närområdet. Att enbart se till de ekonomiska aspekterna utifrån stadsdelens bästa där förmodligen större enheter ger skalfördelar som enbart är av ekonomisk art kan inte vara den drivkraft som ska råda.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret delar skönhetsrådet uppfattning om att det vore önskvärt med en mindre förskola på platsen. Samtidigt har kontoret att göra avvägningen mellan att få till en förskola i det gynnsamma läget och de ekonomiska förutsättningarna som staden har gällande uppförande och drift inom barnomsorgen. Stadsbyggnadskontorets uppfattning är att det skyddade läget i närhet till grönområden, kollektivtrafik, befintlig skola väger tungt i bedömningen om platsen lämplighet.

I en växande stad är utrymmet många gånger knappt. Staden saknar en riktlinje för förskolegårdars storlek. Målsättningen är att inom rimliga gränser få till en så stor gård som möjligt, men denna möjlighet avgörs i varje enskild detaljplan. I det aktuella fallet är den samlade bedömningen att förskolegården i sitt skyddade läge med närhet till stora grönområden är acceptabel.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Planförslaget innebär att befintlig byggnad rivs och ersätts av en ny förskolebyggnad. Platsen bedöms lämplig för föreslaget ändamål

med tanke på dess läge i närhet av kollektivtrafik och Enskedefältets skola. En utbyggd barnomsorg med fler förskoleplatser är en förutsättning för en fungerande och växande stad. Det gynnsamma ostörda läget ska vägas mot den påverkan en stor volym får för stadsbilden, det kulturhistoriska värdet och tillgång till utevistelse för barnen. I en samlad bedömning finner kontoret det lämpligt att uppföra en förskola enligt förslaget. Förslagets gestaltning behöver med anledning av inkomna synpunkter omarbetas för att bättre anpassas till intilliggande bostäder och den samlade stadsbilden.

Enskilda påtalar en ansträngd trafiksituation längs Ålandsvägen och en oro kring konsekvenserna av en ny större förskola. Problemen beskrivs vara som mest påtagliga morgon och kväll i rusningstrafik och leder till en osäker trafikmiljö och dålig framkomlighet. Ålandsvägen bedöms som en relativt lugn gata som under vissa tider på dygnet är mer trafikintensiv, men detta under begränsad tid. I en växande stad med en successiv utbyggnad av stadsbebyggelsen behöver konsekvenser som ökad trafik normalt accepteras. Hänsyn och respekt måste tas till varandra i trafiken, framförallt i närhet av skolor och förskolor.

Remissyttrandena liksom synpunkter från närboende visar att det finns anledning att omstudera planförslaget på vissa punkter. För att få en bättre anpassning till befintliga villor föreslås en gestaltning som mer harmonierar med dessa.

Synpunkter har visat att planhandlingarna inför granskningsskedet behöver kompletteras och förtydligas gällande framförallt risk för översvämningar och dagvattenhantering. Därutöver behöver gränsdragningar justeras för framkomlighet för gående, snöröjning och risker förknippade med elektromagnetisk strålning. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta arbetet.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av plansamrådet och att slutligt planförslag upprättas och ställs ut för granskning.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

Synpunkter har visat att planhandlingarna inför granskningsskedet behöver kompletteras och förtydligas gällande framförallt risk för översvämningar och dagvattenhantering. Förslagets gestaltning

behöver omarbetas för att tydligare harmoniera med befintlig bebyggelse. Därutöver behöver gränsdragningar justeras för framkomlighet för gående, snöröjning och risker förknippade med elektromagnetisk strålning. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta arbetet.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2018-14331. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Miljö kvalitetsnormer för vatten och dagvattenhantering

Dagvattnet från planområdet föreslås renas och fördröjas i växtbäddar och skelettjord och i planbeskrivningen ges förslag på utformning av dessa.

Dagvattenutredningen (ÅF 2019) fastslår att minsta volym enligt kravet för planens tänkta utnyttjandegrad är 19 kubikmeter vatten (vilket motsvarar 20 mm fördröjningskravet). Länsstyrelsen noterar dock att kommunen inte angett i planbeskrivningen hur stor volym som krävs för fördröjning för att kunna uppfylla kravet på den minsta åtgärdsnivån för dagvatten, vilket kommunen behöver förtydliga till nästa skede. Länsstyrelsen anser även att kommunen i plankartan behöver säkerställa att den minsta fördröjningen och reningen kan placeras på lämpliga ytor.

Vidare anser Länsstyrelsen att det finns ett behov av lokal fördröjning för eventuellt skyfallsvatten för att minska nedströms belastning och risk för översvämningar utanför planområdet.

Med hänsyn till vad som angetts ovan behöver kommunen till nästa skede säkerställa i planhandlingarna att den minsta åtgärdsnivån kan följas för att inte äventyra miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Rådgivande synpunkter

Översvämningsrisk

Enligt planbeskrivningen och dagvattenutredningen (ÅF 2019) anges att det är viktigt att planområdet höjdsätts för att minimera risken för instänga områden, men detta är inte reglerat på plankartan. Till nästa skede bör kommunen höjdsätta marken på

plankartan för att följa rekommendationerna i dagvattenutredningen kring översvämningsrisker.

Kulturmiljö

Planområdet ligger i ett område som i översiktsplanen är utpekad som ett kulturhistoriskt värdefullt område. I planbeskrivningen samt i den antikvariska konsekvensanalysen (AIX 2020) ges ett gestaltungsförslag. Den antikvariska konsekvensanalysen har detaljerat utvärderat konsekvenser av en ny skolbyggnad i området.

Länsstyrelsen konstaterar att det saknas utformningsbestämmelser på plankartan vilket kan innebära att den slutliga utformningen av skolbyggnaden kan variera i hög grad mot det förslag som analyserats i den antikvariska konsekvensanalysen. Länsstyrelsen anser därför att det är svårt att bedöma förslaget faktiska konsekvenser på den kulturhistoriskt värdefulla miljön, vilket kommunen bör förtydliga till nästa skede.

Skydd av träd

Under genomförandetiden bör träd som avses att sparas skyddas i enlighet med ”Standard för skyddande av träd vid byggnation” av Östberg och Stål. Om det finns risk för träd som sparas och nyplanterade träd skadas av fordon bör varje träd/planta förses med påkörningsskydd för att öka chansen för överlevnad.

Trafikförvaltningen SLL

Trafikförvaltningen har följande synpunkter på detaljplaneförslaget.

RUFS

RUFS I RUFS 2050 ligger området inom primärt bebyggelseområde vilket innebär en medeltät till tät sammanhängande bebyggelsemed en kollektivtrafik av god regional tillgänglighet. Det innebär att människor kan nå kollektivtrafikens stomnät med cykel eller till fots. De primära bebyggelseområdena har potential att utvecklas till täta och sammanhängande miljöer med vissa urbana kvaliteter. Planering av det primära bebyggelseområdet ska syfta till en mångsidig och funktionsblandad stads- och bebyggelsemiljö. Arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel lokaliseras inom ett gångavstånd på 600 meter från stationsläge och bytespunkt.

Förutsättningar för befintlig och planerad kollektivtrafik

Tunnelbanans Grön linje och tunnelbanestation Sockenplan ligger cirka 200 meter från planområdet. På Enskedevägen cirka 400 meters gångväg från planområdet trafikerar buss mellan Kärtrorp

och Bredäng samt nattrafik. När Tunnelbanan till Nacka/Söderort är utbyggd kommer Hagsätras Grön linje bli Blå linje. Inom planområdet återfinns en 33 kV-kabel som strömförsörjer tunnelbanan.

Störningar från tunnelbanan

I den östra delen av planområdet återfinns trafikförvaltningen 33 kV-kabel som strömförsörjer tunnelbanan. Planbeskrivningen beskriver felaktigt att dessa ledningar ligger norr om förskoletomten och att planen har justeras för att undvika elektromagnetiska fält. Staden bör genast ta kontakt med trafikförvaltningen för att klargöra förutsättningarna för att genomföra detaljplanen.

Trafikförvaltningen motsätter sig planen i sin nuvarande form.

Storstockholms Brandförsvär

SSBF har inget att erinra mot detaljplanen.

Trafikverket

Trafikverket har inget att erinra mot detaljplanen.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun

Lantmäterimyndigheten har ingen erinran till upprättat planförslag.

Stadsdelsnämnden

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd tycker att förslaget till en ny detaljplan är bra och tror att en ny förskola i Enskedefältet behövs för att antalet barn kommer att öka i stadsdelen. Nämnden anser att gården borde vara större eftersom det är mer än 100 barn som ska leka där.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker planförslaget.

Trafikkontoret

Trafikkontoret ser positivt på att den nya förskolebyggnaden byggs i ett kollektivtrafiknära läge som uppmuntrar till hållbart resande.

Gator och trafik

Enligt plankartan har allmän platsmark GATA utökats utmed förskolesaidan med tillhörande illustrationslinjer som kan tolkas utgöra en indragen angörings-/parkeringsficka. Kontoret önskar att hela sträckan breddas utmed planområdet till förmån för en bredare gångbana istället för angöringsficka.

Plankartans illustrationslinjer på gatumark som visar föreslagen utformning bör plockas bort då de kan ses som en läsning i

handlingsfriheten hur gatan utformas. Även om det enbart är en illustration kan det skapas förväntningar på hur gatan utformas.

Gång- och cykeltrafik

Viktigt att tänka på att den gång- och cykelbana som planeras att tas bort i och med utökningen av förskolegård inte utgör den enda tillgängliga gång- och cykelbana vad gäller beläggning och lutning. Om så är fallet behöver en tillgänglig gång- och cykelbana tillskapas.

Landskap

Dagvattenutredningen med föreslagna åtgärder är baserad på att i stort sett hela gården är av gräs, vilket inte överensstämmer med planbeskrivningens illustrationer. Kontoret ställer sig frågande till om åtgärderna i dagvattenutredningen är tillräckliga.

Parkering

Kontoret ser positivt på att projektet har hanterat cykelparkering, men önskar dock ett förtydligande vilket cykelparkeringstal som föreslås.

Enligt planbeskrivningens avsnitt om parkering för rörelsehindrade framgår följande; *"Parkering för rörelsehindrade kan anordnas inom 15 meter från tillgänglig entré i fickan längs Ålandsvägen. Lutning vid entré uppfyller kraven för god tillgänglighet"*. Stadens riktlinje är att parkering för rörelsehindrad ska kunna anordnas inom 10 meter till entré. Enligt BBR är kravet 25 meter. Parkering ska i första hand lösas på kvartersmark.

Tillgänglighet

Kontoret ser positivt på att förskolegården utökas. Däremot behöver utformningen av gården studeras för att på bästa möjliga sätt nyttja den utökade förskolegården. Både gradänger och skolbyggnad skärmar av det tillkomna gårdsutrymmet i höjd med förskolebyggnadens södra kortsida.

Trafiksäkerhet och trygghet

Planbeskrivningen nämner inte något om belysning, vilket är både en trafiksäkerhets- och trygghetsåtgärd. Kontoret önskat en redovisning av hur planen löser belysningsfrågan.

Kulturförvaltningen

Stadsutvecklingsenheten bedömer detaljplanen som möjlig att genomföra om nedanstående synpunkter beaktas.

Stadsutvecklingsenheten ser det som positivt att föreslagen förskolebyggnad placeras indragen från gatan och att gaveln är

ställd mot gatan. Byggnaden föreslås ha sadeltak som döljs genom träribbor. Då förskolebyggnaden geografiskt mer anknyter till småstugeområdet än till Enskedefältetsskola bör byggnadens sadeltak vara synligt istället för dolt. Detta för att bättre underordna sig och anpassas till småstugeområdets konsekventa byggnadsmiljö, med hus med sadeltak och gavlar ställda mot gatan. Tacknockshöjd ska inte överstiga höjden på bostadshusen i småstugeområdet. Rivning av befintlig fritidshemsbyggnad innebär att vissa kulturhistoriska värden utplånas. Det kan dock ses som positivt att siktlinjer öppnas upp mot norr. Just denna byggnads kulturhistoriska värden bedöms inte som särskilda, men det bör betonas att den härtypen av förskolebyggnader har blivit färre genom ett flertal tidigare rivningar.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan med erinran avseende förskolans storlek i förhållande till barnens friyta samt byggnadens gestaltning.

Förslaget innebär att den befintliga förskolebyggnaden rivs och ersätts med en ny byggnadsvolym på fastighetens sydvästra del. En kulvert från 1940-talet som tar hand om vattenflödet från tidigare Valla å begränsar dock förutsättningarna för den planerade byggnadens storlek och placering. Den nya byggnaden ska utformas med hänsyn till omgivande bebyggelse och platsens kulturhistoriska värden.

Skönhetsrådet anser att en ny förskolebyggnad kan uppföras på platsen men rådet har synpunkter på byggnadens gestaltning såväl som förskolegårdens yta. Enligt rådets uppfattning bör en förskola i Stockholms ytterstad ha tillgång till mer än 13kvm/barn som planförslaget innebär. Eftersom det i detta fall inte går att ytterligare utöka förskolegårdens yta då parkstråk och frekvent använda gångvägar begränsar denna möjlighet anser rådet att förskolan bör få färre avdelningar. D.v.s. genom att minska antalet barn kan byggnadsvolymen minskas varvid en större friyta skapas för barnen. Rådet anser således inte att närhet till parker eller grönområden ska vara skäl för att skapa ytmässigt otillräckliga utemiljöer vid planering av förskolor.

Skönhetsrådet ställer sig vidare mycket tveksamt till den föreslagna gestaltningen. Byggnaden har inget släktskap med skolan på kullen och den ligger dessutom närmare egnahemsbebyggelsen. Rådet anser dock inte att den nya förskolebyggnaden i sin gestaltning måste utformas för att efterlikna villabebyggelsen men det finns anledning att fundera över hur byggnaden i vissa avseenden bättre skulle kunna ansluta till och samtidigt bli ett tillskott i det

kulturhistoriskt värdefulla området. Rådet uppfattar den redovisade volymen som ”klossig” och del av lösningen kan vara att låta byggnaden få sadeltak, vilket också skulle göra att huset tydligare ansluter till kringliggande bebyggelse. Rådet är dock inte främmande för att byggnaden får ett eget, nutida, uttryck men vill se en större mjukhet i gestaltningen. Utformning av entréer, fönstersättning, material, materialhantering, skärpa och precision i utförande kommer att få stor betydelse för resultatet och för hur byggnaden kommer att uppfattas.

Övriga remissinstanser

Stockholm Vatten och Avfall AB

Allmänt

För projektet sker ingen utbyggnation eller omläggning av Va-anläggningar. Anslutningar Fastigheten ombeds nyttja samtliga befintliga va-serviser. Vatten- och spillvattenservis ligger i fastighetens nordvästra hörn. Dagvattenservis ansluter i väster direkt på dagvattenledningen som går genom fastigheten.

Dagvattenhantering inom planområdet

Dagvattenutredningen Brytbönan 1 (ÅF version från 2019-11-22) redovisarett förslag för framtida dagvattenhantering som i stort tycks vara i linje med stadens åtgärdsnivå. Dock saknar utredningen redovisning av delar ur stadens checklista för dagvattenutredningar. Utredningen behöver bland annat förtydligas kring redovisning av recipient: Området ligger inom tekniskt avrinningsområde för Strömmen. Det naturliga avrinningsområdet är Mälaren-Årstaviken, detta kan kortfattat förtydligas.

I planbeskrivningen (sidan 21 av 27) står felaktigt att kulverten som passerar genom planområdet är ett kombinerat avloppssystem och att vattnet går via Henriksdals ARV vidare till Strömmen. Detta stämmer inte, kulverten är del av dagvattensystemet som mynnar i Strömmen. Redovisningen av punkter som finns listade under checklistans rubrik ”avrinningsområden och avvattningssvågar” är väl kortfattade i dagvattenutredningen vilket gör att flera av punkterna saknas både i utredningen text och figurer. Dagvattenutredningen saknar också beräkningar av flöden enligt P110, se checklistans rubrik ”dagvattenflöden”. Området ligger i nära anslutning till ett känt översvämningssområde (Vårflodsparken). Genom planområdet går ett större flödesstråk, se figur nedan med urklipp ur Stadens skyfallsanalys. Riskerna kring placeringen av den nya skolbyggnad som planeras inom planen uppfattas inte vara tillräckligt belysta och utredda i planhandlingarna. Bland annat bör resultat ur stadens skyfallsanalys presenteras uppdelat i två figurer (en för stående vatten och en för

flödesstråk) i dagvattenutredningen för att tydligare redovisa planens förutsättningar ur skyfallshänseende. Dagvattenutredningen belyser i huvudsak att omgivande ytors översvämningsrisk inte förvärras av utbyggnaden. Dock påtalas att man inte får riskera att styra ytliga flöden efter exploatering mot befintlig fastighet strax sydväst om planen.

SVOA rekommenderar att skyfallsanalysen utvecklas utifrån vidare studier av höjdsättning inom planen där nya flödesvägar och eventuell risk för nya instängda områden redovisas. Analysen bör ha särskilt fokus på risk för översvämnning av den nya skolbyggnaden samt kvarteret sydväst om planen. I vidare arbete bör man även överväga om den nya byggnadens placering inom planen är lämplig ur ett översvämningsperspektiv

Avfall

Stockholm Vatten och Avfall har en prioriteringsordning för insamlingssystem där maskinella system i första hand alltid ska väljas vid nybyggnation. För mindre avfallsmängder kan däremot kärthantering vara en fullgod lösning men Stockholm Vatten och Avfall uppmanar att en utredning gällande maskinell hantering görs i första hand. Insamlingssystem behöver däremot komplettera varandra, t.ex. genom insamling av rest- och matavfall i bottentömmande behållare medan insamling av förpackningar och tidningar sker i kärl.

Stockholm Vatten och Avfall ser positivt på att avfallsrum placeras med kort avstånd från angöringsplats för hämtfordon. Högst 10 meters dragväg rekommenderas för god arbetsmiljö. Dragvägen ska vara hårdgjord och fri från hinder, samt vinterunderhållas. Alla verksamheter som riskerar att släppa ut mer fett än vad normalt hushållsavloppsvatten innehåller måste ha en typgodkänd fettavskiljare installerad för att förhindra att fett släpps ut i avloppsnätet. För verksamheten rekommenderas en kombinerad matavfallstank och fettavskiljare, även kallad kombitank. Se stadens riktlinjer *Projektera och bygg för god avfallshantering* för mer information kring fettavskiljare, matavfallstank och kombitank. Stockholm Vatten och Avfall är positiva till den angöringsplats som planeras. Angöringsplats ska vara anordnad så att hämtfordon inte blockerar övrig trafik samt utformad så att hämtpersonalen kan stiga ur på ett säkert sätt.

Stockholm Exergi

Stockholm Exergi har inget att erinra mot detaljplanen.

Hyresgästföreningen Sydost

Tillstyrker förslaget men framför synpunkter i sak.

Markradon

Hyresgästföreningen förutsätter att radonmätning utförs efter att tillkommande fyllning under golv och att värdena ej överskrider tillåtna riktvärden.

Förorenad mark

Hyresgästföreningen förutsätter att förorenad mark saneras på ett betryggande sätt.

Ventilation

Rubriken "Ventilation" saknas i planhandlingen under avsnittet "Tekniska frågor" på sidan 27. Vilket ventilationssystem kommer att användas?

Barnkonsekvenser

Hyresgästföreningen ser en trend i planhandlingar som gått på remiss under åren 2018-2020 att friyta per barn minskar stadigt från ursprunget 30-40 kvm till nuvarande 10-20 kvm. Hur förklarar stadsbyggnadskontoret detta?

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening anför att de inte motsätter sig en förskola på aktuell fastighet, en byggnad finns ju redan. Förskoleverksamheten och dimensionen måste dock anpassas till de förutsättningar som lokalt föreligger och med beaktande av Enskedefältet som ett område värt att bevara från kulturhistorisk synpunkt. Ärendet/dimensioneringen är också kopplad till eventuell utbyggnad vid Bägersta Byväg.

Enskedefältets Trädgårdsstadsförening vill med detta yttrande framhålla sin villighet att ytterligare diskutera aktuellt projekt för att finna en avvägd lösning till gagn för såväl förskoleverksamheten som de boendes på Enskedefältet intressen.

Geoteknik

Föreningen lyfter problematiken med områdets dåliga markförhållanden och lyfter att genomförda undersökningar enbart rör den aktuella fastigheten, inte beaktat eventuella följdverkningar av byggnationen på intilliggande fastigheter och inte beaktat vad årsvariationer kan medföra. Eventuella skador måste åtgärdas av staden.

Trafik

Trädgårdsstadsföreningens anser att planens trafik- och transportproblematik är bristfällig och grundligt måste omarbetas. Föreningen anser att ett ökat antal transporter till och från förskolan

väsentligen skulle öka denna belastning, speciellt under morgontimmarna då barn billedes lämnas till förskolan eftersom ett betydande antal förskolebarn förväntas bo utanför området. Genomfartstrafiken kommer att öka. Angöringsproblematiken, dvs plats vid lämning av och hämtning av barn med bil har överhuvudtaget inte uppmärksammats. Antalet uppställningsplatser för cyklar (15 st) är uppenbart mycket lågt.

Gångvägar till tunnelbana/Sockenplan berörs på ett besvärande sätt för de boende på/besökande till Enskedefältet. Bättre dragning av gångvägar måste eftersträvas.

Befintlig byggnad

Avseende byggnationen i sig påpekar staden att nuvarande byggnad är i dålig kondition. Trädgårdsstadföreningen konstaterar att staden/förvaltaren kanske medvetet har låtit byggnaden förfalla vilket inte i sig bör vara motiverande för rivning.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

De kulturhistoriska aspekterna på Enskedefältet måste beaktas och aktuellt projekt omformas därefter innan beslut kan tas. I aktuellt förslag har de undvikits eller negligerats.

Förutom den mycket avvikande formen och utseendet på den föreslagna huskroppen är den markant också i höjdavseende, enligt uppskattning cirka 8,7 meter över marknivå. Den vanliga takhöjden på Enskedefältet överstiger inte 6 meter tillnock. Därtill kommer huskroppen såväl till storlek som höjd i avgörande utsträckning skärma de intilliggande husen.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Nr. 62.

Boende anser att byggnaden kommer att bli alltför stor i förhållande närheten till de omgivande husen. Därtill anser de att den moderna arkitekturen inte passar in i 1930-tals området.

Boende föreslår istället en mindre förskola på Ålandsvägen med en arkitektur som passar in i området och inte tar parkmark i anspråk.

Nr. 52.

Boende ställer sig positiva till en ny förskola på Ålandsvägen men framför synpunkter i sak.

Som närmsta granne till föreslagen byggnad känner de boende sig mycket oroliga och besvikna över förslaget.

Boende undrar hur planförslaget tagit i beaktning och inte skadar ekarnas rötter.

Boende är oroliga för vibrationer, sprickbildningar och sättningar i sitt hus, både under byggtid och efter.

Boende är tveksamma till om siffrorna i planhandlingarna (ca 500 elever på Enskedefältets skola och ca 100 barn på den nya förskolan) stämmer och har fått information från rektorn på Enskefältets skola att det går 560 elever på skolan. Jämför man med andra förskolor och storlekar på barngrupperna i Stockholmsområdet så är 120 barn för sex avdelningar mer troligt. Ljudnivån som det här stora antalet barn kommer skapa när de leker utomhus är boende oroliga kommer överstiga de rekommenderade gränsvärdena.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och gestaltning.

Boende motsätter sig i anspråktagande av parkmark.

Boende anser att planhandlingens argument att förskolan ska utformas med hänsyn till omgivande bebyggelse, kulturhistoriska värde och att arkitekturen ska härledas till Enskedefältets skola ej stämmer.

Boende anser att illustrationsbilderna är missvisande och ej visar byggnadens mått eller rätta storlek.

Trafik

På samrådet den 5 mars framgick det att ytterligare en stor förskola med sju avdelningar ska byggas på Ramviksvägen 205. Detta skulle innebära ytterligare trafikpåverkan på Ålandsvägen. Området är alltså då uppe i skolverksamheter för ca 800 barn/elever inom ett litet område med Ålandsvägen som genomfart. Boende anser att detta måste ses över och beaktas innan man bestämmer storleken på föreslagen byggnad. Boende ifrågasätter hur gatorna ska kunna ta hand om trafikökningen förskolan innebär.

Nr. 50.

Boende är emot förslaget och ändringen av detaljplanen. Boende förordar istället en nybyggnation som faller inom den gällande detaljplanen.

Barnkonsekvenser

Boende anser att en verksamhet med så många barn som över 100 barn inte kommer att ge en god kvalitet för barnen ur ett pedagogiskt perspektiv. Det finns inga sådana stora verksamheter i närområdet. Att enbart se till de ekonomiska aspekterna utifrån stadsdelens bästa där förmodligen större enheter ger skalfördelar som enbart är av ekonomisk art kan inte vara den drivkraft som ska råda.

Allmänt

Storleken på förskoleverksamheten; det framgår av tidigare handlingar från stadsdelsnämnden att under perioden 2017-2021 att antalet barn i stadsdelen ska öka med nästan 500 barn emedan man i byggnadsplanerna tar höjd för 1800 platser. Detta för att man ser att alla projekt inte blir av mm. Varför inte ha en rimlighet i sina planer? Varför inte planera och bygga enheter som motsvarar behovet gällande antal barn?

Andra ändamål än förskoleverksamhet; det framgår av beslutsunderlag från stadsdelsnämnden (se Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnds sammanträdesprotokoll av den 25 april 2019) att även om det inte finns ett behov för en så stor förskola så kan den ju användas till andra ändamål. Det finns ju redan lokaler i närheten som står tomma, på kvällar och helger, läs Enskedefältets skola. Varför bygga en så stor förskola när det finns andra lokaler att nyttja?

Boende motsätter sig i ianspråktagande av grönytor och parkmark.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

Boende anser att planhandlingens argument att förskolan ska utformas med hänsyn till omgivande bebyggelse, kulturhistoriska värde och att arkitekturen ska härledas till Enskedefältets skola ej stämmer.

Boende anser att den kulturhistoriska vikten av att bibehålla trädgårdsstaden bör beaktas i detta projekt och inte ändras kraftigt. Storleken på förskolebyggnaden och det föreslagna utseendet går stick i stäv med vad som är görbart på Enskedefältet, vilket beskrivs i den fördjupade antikvariska konsekvensanalysen.

Boende undrar varför en byggnad som smälter in i området behöver bli dyrare än gällande förslag.

Trafik

Området klarar inte en allt för mycket trafik och inte heller den tunga trafik som kommer att vara aktuell under byggtiden. Hänvisar till de olika undersökningar som gjorts historiskt, kopplat till

planerna för byggnationen vid Rackethallen men även tidigare. Husen står på en lergrund som spricker vid för mycket trafik. Rent trafikriskmässigt så kommer det också innebära en större risk för de som rör sig i området. Ålandsvägen behöver bli en gata med förbud mot att parkera/stanna – likt det nu är vid Lindeskolan, vilket innebär att föräldrar kommer att parkera på alla närbelägna gator vilket gör att det kommer att bli ett ur många perspektiv dålig trafikmiljö på Enskedefältet.

Trafiken genom Enskedefältet; med planerna för en ny förskola på den närbelägna Ramviksvägen så kommer ytterligare trafik att ledas igenom området vilket gör att båda förskolornas storlek kommer att påverka trafiken på området.

Geoteknik

Enskedefältet vilar på sjöbotten och att området bedöms som ett högriskområde vad gäller markkänslighet, vilket geotekniska undersökningar från årtionden tillbaka visar. Vidare så har Stadsbyggnadsnämnden vid ett flertal tillfällen beaktat olika byggnadsprojekt på Enskedefältet, tex Rättikan 1 (se protokollsutdrag från 14/12 2017) där man inte godkänner de byggnadsplaner som finns pga av de geotekniska problem som finns när det gäller större byggnationer på Enskedefältet. Detta bör beaktas även i detta fall. Boende är oroad över sättningar i befintliga hus och hur fastighetsägare kompenseras om sättning sker.

Nr. 48.

Boende är positivt inställda ny en förskola, men byggnaden är orimligt överdimensionerad.

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och gestaltning. Tomten ligger inte avskilt från andra hus utan är en tomt på en gata med en viss storlek på husen, vilket gör att denna byggnad helt avviker från hur det ser ut i dag.

Boende motsätter sig i anspråktagande av grönytor och parkmark eftersom området redan förtätats mycket.

Boende ifrågasätter planförslagens trafiklösning.

Övriga, ej sakägare

Nr. 66.

Boende motsätter sig planförslaget och föreslår istället en förskola vid Rannviksbägen.

Boende oroar sig för ökade vibrationer och sättningar från tung trafik i samband med ny byggnation.

Nr. 61.

I samband med renoveringen av Enskedefältet skola har genomfarten på Wismarsvägen minskat men väntas återkomma vid öppnandet av skolan. När en förskola öppnas kommer trafiken ökas ytterligare.

Boende har inga synpunkter på att en förskola öppnas, snarare tvärt om dock måste trafiken (genomfartstrafiken från Stureby) och hastigheten minska på Wismarsvägen samt i hela området. Utan en trafikminskning samt hastighetsminskning är projektet ej genomförbart.

Idag bor mest skolbarn och förskolebarn på gatan och i området, trafiken kör ofta 50 km/h och snabbare, det är en tidsfråga innan någon blir påkörd. Boende har fått nej på farthinder, nej på minskade hastigheter och känner sig uppgivna.

Boende förslår att en gårdsgata upplåts i hela området liknande det som gjordes på Hornsbergsstrand med mycket framgång. Företräde för gående och enkla hinder i form av blomlådor, bänkar mm. Det ger möjlighet för sophämtning och räddningstrafik att komma fram och framkomligheten behålls. Hinder kan vara små eller stora men enda syftet är att påkalla trafikantens förståelse för att det är en gata där man håller krypfart med företräde för gående.

Nr. 60.

Boende är i grunden positiva till bygget men motsätter sig starkt presenterade byggnadsplaner.

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och gestaltning. En ny förskola bör inte vara högre än intilliggande hus. En nästan 9 meter hög byggnad skulle förändra ljusförhållandena för grannfastigheterna och påtagligt avvika från fältets karaktär. Utformandet som en gigantisk lada i modernistisk stil skulle också förstöra områdets hela arkitektur. Ambitionen borde vara att en ny förskola i området istället knöt an till Enskedefältets mindre trähus från 1930-talet.

Boende ifrågasätter planförslagets trafiklösning.

Boende saknar markundersökningar och är orolig över sättningar och sprickor i intilliggande byggnader. Hela området, inte bara tomten vid skolbyggnaden, måste analyseras geotekniskt, och

staden måste tydligt förbinda sig att åtgärda och ersätta de skador som uppstår. Detta kräver undersökningar före, under och efter byggnation.

Nr. 56.

Allmänt

Boende saknar en helhetssyn på planförslagets konsekvenser för närmiljön tillsammans med planerad bebyggelse på Bägersta Byväg och Stockholm stads klimatmål.

Trafik

Boende ifrågasätter val av metod i framtagna trafikanalys gällande användning av medeldygnstrafik då det är stor skillnad på låg och högtrafik. Uppmätt medeldygnstrafik saknar tidpunkt för mätningen och boende anser att mätningen ej är rättvisande om den är gjord då Enskedefältets skola och Ängstugan varit stängda för ombyggnad.

Ålandsvägen har enligt boende hög trafikbelastning och parkeringsproblem på morgnar och eftermiddagar. Boende saknar i planhandlingarna en analys av trafiksituationen som tar hänsyn till kommande bebyggelse vid Bägersta Byväg och Enskede rackethall.

Boende saknar en koppling mellan planförslagets trafiklösning och stadens klimatmål med minskad biltrafik som delmiljömål (M.P.2.1).

Boende föreslår förbättringsåtgärder med hjälp av fler cykelställ, hämtning och lämning på Enskede IP:s parkering, trafikreglering, ny entré vid gångtunneln under tunnelbanan och/eller bilfri zon vid skolorna.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och utförande. Boende hänvisar till planförslagets antikvariska konsekvensanalys (AIX 2020): "... befintlig förskola inordnar sig i områdets låga skala och byggnadens fasad- och takmaterial är anpassade efter bostadshusen." och "Relationen till befintlig arkitektur är svag, både gällande material och formspråk. Gavelmotivet som är ett utmärkande karaktärsdrag på gatan och som även är upptaget i befintlig förskolebyggnad, döljs av trärastret. Avsaknaden av ett synligt taklandskap är ytterligare en aspekt som bidrar till den svaga länken mellan ny och befintlig arkitektur."

Boende önskar en annan fasadbeklädnad, tex panel med lockläkt. Boende föreslår att planerad kulvert undersöks om vattenflödet går att leda om för att möjliggöra en annan placering av byggnaden.

Boende föreslår att intilliggande grönområden bör nyttjas för förskolans verksamhet för att på så sätt få plats med en förskola i ett våningsplan.

Nr. 55.

Boende anser att den planerade förskolan är för stor både till höjd och längd. Höjden bör underordna sig intilliggande fastigheter. Längden måste minskas med minst 1/3.

Max 4 avdelningar räcker för att anpassas mot yta och områdets småskalighet. Den föreslagna kolossen tar på intet sätt hänsyn till omgivande, småskaliga egnahemsbebyggelse och platsens kulturhistoriska värden. Gestaltningen passar inte ihop med omgivningen, med bla. en oregelbunden placering av fönstren som ger ett oroligt intryck. Taket borde ha pulpettak som kringliggande byggnader.

Utblickar mellan bostadsområdet och Hemskogen blir avskärmade. Frekvent använda gångvägar till och från T-banan försvinner. Boende vill ha kvar den flacka gångvägen. Inte att den ersätts med backiga, vintertid hala gångvägar.

Trafik

Boende ifrågasätter val av metod i framtagna trafikanalys gällande användning av medeldygnstrafik då det är stor skillnad på låg och högtrafik. Boende anser att mätningen ej är rättvisande om den är gjord då Enskedefältets skola och Ängstugan varit stängda för ombyggnad. Boende lyfter fram att det är kaos vid lämning och hämtning med höga hastigheter, felparkerade bilar och fotgängare tvingas ut i gatan när skolan är öppen.

Det tillgänglighetsanpassade övergångsstället på Ålandsvägen är inte tillgängligt vintertid enligt boende.

Samrådsunderlaget

Mått: Byggnadens utvändiga mått (Längd 43,2 m Bredd 14,8 m) saknas i samrådsunderlaget.

Illustrationsbilden: Att höjden 8,7 m överskrider intilliggande fastigheter med 1,5 m, döljs genom diverse grenar och bladverk.

Illustrationer: Den enda vy-illustrationen är från kortsidan av förskolan, där den ser som minst ut. Det borde kompletteras med en illustration från gångvägen i NO, och en från Hemskogsparken i S. Då skulle det tydligare synas hur byggnaden är i anslutning till det kulturhistoriskt värdefulla, småskaliga trädgårdsstaden.

Taket: På illustrationsbilden ser taket platt ut. På

Stadsbyggnadskontorets utställning finns en modell av papper där taket har sadeltak. Varför denna diskrepans?

Nr. 54.

Boende motsätter sig förslaget.

Byggnaden är alldeles för stor, både på höjden och längden, i förhållande till husen i området. Marken mellan nuvarande förskola och Enskedefältets skola där det nu finns en gångbana ska inte bebyggas.

Trafiken kommer att öka markant vid lämning och hämtning på Enskedefältets skola och den nya förskolan. Hur ska trafiken lösas?

Nr. 53.

I förslaget står det att det ska gå 500 barn på Enskedefältets skola, vilket inte stämmer. Det ska gå 560 elever på Enskedefältets skola (eleverna flyttar tillbaka in efter sommaren efter två års renovering).

Det står att ”nya” förskolan ska innehålla 6 avdelningar och 100 barn. Detta är 16,6 barn per avdelning, boende har svårt att tro att dessa siffror stämmer, barngrupperna i Stockholms län är större än i övriga landet.

Trafik

Boende anser att Ålandsvägen och en del av Livlandsgatan kommer bli genomfartsled då föräldrar till ca 800 barn ska lämna och hämta sina barn till skola och förskola.

Boende har tidigare ansökt om trafik hinder på Livlandsgatan men fått avslag pga markförhållandena i området och risken för sättningar. Boende ifrågasätter hur gatorna och intilliggande hus ska kunna ta hand om trafikströmningen förskolan innebär.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

Boende önskar att staden bygger en mindre förskola på Ålandsvägen (Brytbönan 1), med en arkitektur som passar in i området och som inte tar parkmark i anspråk.

Arkitekturen på den föreslagna förskolan är av modernt slag och passar inte in i områdets kulturhistoriska miljö med hus byggda på 30-talet.

Boende tolkar att den planerade byggnaden i två våningar, blir ca 38 m lång och 1,5 m högre än intilliggande hus samt byggas rakt över gångbanan som sträcker sig från Sockenplan till Enskedefältet. Ovan utgör också en stor risk för ökade ljudnivåer hos närboende i området.

Nr. 51.

Boende ställer sig positiva till en ny förskola på Ålandsvägen men framför synpunkter i sak.

Boende anser att en ny förskola behövs men att föreslagen byggnad är för stor och ej passar in i området. En mindre enhet med färre barn är att föredra.

Barnkonsekvenser

En stor förskola i två våningar är inte en optimal lösning för små barn. En mindre enhet ger en lugnare miljö och förskolan bör ligga i markplan så att barn och personal har nära till gård och utemiljö.

Byggnadens placering på tomten innebär att lekytorna stora delar av dagen/året ligger i skugga vilket inte är acceptabelt ur förskolebarnens perspektiv. Detta är ett starkt argument för att bygga i ett plan om byggnadens placering på tomten ej kan ändras. Den nuvarande förskolebyggnadens placering är att föredra.

Eftersom lekytan per barn endast är 13 kvm skulle det vara ett stort värde i den öppenhet som skapas om bygganden flyttas norrut, dvs förskolegården och ängen gränsar till varandra.

Trafik

Boende ifrågasätter planförslagets trafiklösning. Boende lyfter fram att det är kaos vid lämning och hämtning med höga hastigheter, felparkerade bilar och fotgängare tvingas ut i gatan när skolan är öppen.

Många barn i närområdet cyklar, särskilt skolbarnen. Boende anser att frågor rörande samordnad lösning för bil och cykel bör särskilt beredas med hänsyn till förväntad trafik och krav på trafiksäkerhet.

Boende anser att åtgärder för att få bilister att hålla hastighetsbegränsningarna krävs och att ingen genomfartstrafik i området bör ske.

Gångvägen från T-banan, som går mellan skolan och Brytbönan 1, mot ängen nedanför hopparbacken bör behållas då det är en trafiksäker och ofta nyttjad skolväg.

Nr. 49.

Boende är mycket positivt att Enskedefältets skola fräschas upp och blir tillgänglig för fler barn. Men boende ifrågasätter att planen tar hänsyn till boendemiljön runt omkring.

Kulturhistorisk miljö och gestaltning

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och gestaltning.

- Byggnaden är lång och dess ”likriktade” utformning gör att den känns stor och otymplig.

- Byggnaden är dessutom betydligt högre än intilliggande småhus. Utöver att den höga byggnaden kommer att ”trycka ner” husen intill, kommer den att förta den rymd som Enskedefältet kännetecknas av.
- Niras arkitekters illustration från Vårflodsparken visar ett hus som har en fasad som bryter mot karaktären på Enskedefältets hus.

Trafik

Boende ifrågasätter planförslagets trafiklösning. Boende lyfter fram problem med genomfartstrafik och en trygg skolväg.

Nr. 47.

Boende har med intresse följt skolans renovering och tycker den gjorts med känsla, där nya delar ansluter väl till det gamla. Att det finns en förskola i anslutning till skolan är positivt.

Boende anser att föreslagen förskolebyggnad väsentligt avviker från befintlig bebyggelse, främst gällande storlek och gestaltning.

En förskola bör ligga på markplan så att barnen och personalen har nära till gård och utemiljö. Ljuskartorna visar att utemiljön är skuggad. Kanske kunde en enplans vinkelbyggnad eller två mindre enplansbyggnader bättre integreras i området och även bli mer barn och personalanpassade?

Trafik

Boende ifrågasätter planförslagets trafiklösning. Vägarna utnyttjas som smitvägar. Trafiksituationen var redan ett problem när förskolan och skolan var igång.

Gångvägen från T-banan nedanför skolan förbi Brytbönan 1 är en naturlig, trevlig och säker väg till Enskedefältet, ängen nedanför Hemskogen och Vårflodsparken som bör behållas.

Nr. 46.

Boende föreslår att minska den trafik som blir oundviklig till och från den nyplanerade förskolan på Ålandsvägen. Detta för att bibehålla en vettig trafikmiljö på Ålandsvägen och närliggande gator samt för att minimera risken för trafikolyckor. Uppenbart är att en stor del av barnen till och från förskolan kommer bilburna från områden utanför Enskedefältet.

Boende föreslår att trafiken på Ålandsvägen enkelriktas ut mot Sockenvägen och med stoppförbud under rusningstid (07-09 resp 14-18). Stoppförbud under samma tid bör också införas på

Livlandsgatan och de mindre gatorna Estlandsgatan och Finska gatan till höjd med Vårflodsparken.

I den mån dessa föreslagna regler inte efterlevs borde mer restriktiva åtgärder behöva införas t ex någon form av tidsknutet bomsystem.

Dessutom bör trafiken Sturebyhållet på Wismarsvägen minimeras t ex med ett genomfartsförbud. Troligen vore ett förbud mot högersväng vid Wismarsvägens korsningar med Livlandsgatan, Pommerska gatan, Estlandsgatan och Finska gatan korsning inte tillfyllest.

För att underlätta för de boende i aktuellt område och nödvändig nyttotrafik bör särskilda tillstånd till genomfartstrafik utfärdas.

Ett annat sätt att minska trafikbelastningen är att anpassa förskolans storlek (och därmed trafik) till vad trafikmiljön på Enskedefältet tillåter.

Nr. 45.

Boende anser att byggnaden är för hög och lång för att harmonisera med Enskedefältet och att antalet avdelningar måste minskas till fyra. Vidare är trafiksituationen inte genomtänkt med för få platser att parkera bilar och cyklar. Boende påpekar att problem fanns när det bara två avdelningar, då föräldrarna ställde sina bilar på trottoarer och gräsmattor vilket resulterade i blockerade utfarter från tomterna. Boende efterfrågar en lösning.

Nr. 43.

Innan rivning av befintlig fritidsbyggnad, projektering och uppförande av de nya stora förskolorna, anser boende att det är nödvändigt att utreda och lägga fram realistiska lösningar på områdets ökade biltrafik. Det gäller hela Enskedefältet men särskilt sträckningen Ålandsvägen, Livlandsgatan och Wismarsvägen.

Nr. 42.

Boende tycker att en ny förskola på platsen är en bra idé. Däremot ifrågasätts storleken. Gården kommer att bli väldigt liten för alla dessa barn.

Boendes största oro handlar om trafik och saknar en genomtänkt lösning. Oro finns för ökad trafik inne på hela Enskedefältet - vilket är negativt med tanke på att det är smågator och väldigt mycket boende barn. Alternativet är att folk skulle vända i hörnan av Ålandsvägen/Livlandsgatan och sen köra ut igen samma väg som de kom. Ett farligt alternativ med tanke på alla barn som kommer att passera på väg till Enskedefältets skola.

Att göra Livlandsgatan till en genomfartsgata är ett katastrofalt alternativ som i stort kommer att ta bort den fina småstadskänsla och relativa säkerhet som gående och lekande barn upplever i området. Ett förslag skulle kunna vara en parkeringsmöjlighet bakom förskolan - med infart från Sockenvägen.

Boende undrar varför det inte byggs en förskola på Ramviksvägen där det tidigare legat en förskola. En möjlighet skulle kunna vara att bygga en hälften så stor förskola på Ålandsvägen och den andra hälften i en förskola på Ramviksvägen.

Nr. 40.

- En dubblering av förskolebarn kommer utöver den redan ökade belastningen med trafik pga av utökningen av Enskedefältets skola (560 barn) i området skapa trafikchaos på framförallt morgonen då storleken på förskolan gör att upptagningsområdet blir geografiskt stort, vilket medför hämtning och lämningar med bil.

Argumentet att det behövs förskola för kommande nybyggnationen vid Bägersta byväg borde lösas med att en förskola byggs i det nya området vilket också skulle kunna serva delar av det behov som kommer från Årstafältes bebyggelse.

- Byggnadens utformning är inte i linje med övrig arkitektur på Enskedefältet. Den är också enormt dominerande och hög vilket ger ett märkligt intryck i stadsdelsbilden. En förskola i ett plan är en rimlig designprincip.
- Trots att ytterligare parkmark kommer att tas i bruk för den nya byggnaden kommer utomhusytorna bli mycket begränsade. Skulle dessutom den enorma förskolan med 100 barn dela på dessa ytor skulle det bli väldigt trångt. Argumentet att förskolan har tillgång till parkytor i närheten är tyvärr inget hållbar argument då förskolorna i princip aldrig lämnar sina inhägnade förskolegårdar pga av personalbrist och risker. Dessutom gör 6 avdelningar 120 barn att Stockholms stad inte har budget för avdelningar med 16 barn.
- Att riva en relativt intakt lokal, är tveksamt ur ett hållbarhetsperspektiv eftersom byggnaden med betydligt mindre medel och kortare projekterings tid skulle kunna inrymma två eller tre avdelningar för förskoleverksamhet.
- Vad hände med förskolan på Ramviksvägen (fd Stureby förskola)? Den planerade byggnaden för Brytbönan skulle passa fantastiskt på den skogstomt som lätt kan expanderas ytterligare för att skapa en fantastisk utemiljö som är

integrerad med naturen på ett unikt sätt som inte går att skapa kring Brytbönan.

- Att skapa två mindre förskolor (dvs återställa Stureby förskola) och en förskola på Enskedefältet (Brytbönan) skulle skapa bättre harmoni och logistikdistribution för området.
- Enligt den antikvariska rapporten så är "Relationen till befintlig arkitektur" svag, både vad gäller material och formspråk". Och förhoppningen att denna moderna tvåvåningskloss ska smälta in sätts till att materialvalen ska vara av hög kvalitet, en riskfylld strategi.

Nr. 38.

Boende är positiv till en ny förskola på Enskedefältet men ifrågasätter byggnadens placering, storlek och arkitektur. Trafiken som kommer följa med denna förskola, samt med att skolan öppnar igen, kommer omvandla Livlandsgatan till en genomfartsled. Då gatan inte är byggd för detta, finns oro för säkerheten för områdets barn.

Boende eftersträvar en förskola som passar in både i storlek och arkitektur och som inte gör Livlandsgatan till en genomfartsled med onödig trafikfara.

Nr. 36.

- Förslaget på byggnaden är alldeles för hög, stor och ful. Passar inte överhuvudtaget in i miljön. Hela promenadstråket från tunnelbanan förstörs och den öppna vackra vyn mot hoppbacken mm. försvinner. Är inte delar av ytan parkmark? Materialet passar inte in i trädgårdsstadens miljö.
- Alldeles för många avdelningar. 6 avdelningar = ca 120 barn vilket kommer leda till stor trafikpåverkan då det inte finns några parkeringsplatser. Livlandsgatan kommer få ännu mer genomfartstrafik (är redan ganska hårt trafikerad idag med mycket barn som springer).
- Området är mycket känsligt för markarbeten vilket staden vet. Sättningar kommer att uppstå i hus till höga kostnader.
- Alldeles för många avdelningar. 6 avdelningar = ca 120 barn vilket kommer leda till betydande höga ljudnivåer för de kringboende. Vårflodsparken kommer att belastas hårt.
- Området behöver en förskola, varför kan man inte utforma den som den befintliga som står där idag? Färre avdelningar och en byggnad som smälter in i miljön med en genomtänkt trafikplan.

Anna Lina Axelsson
planchef

William Stepp
stadsplanerare